

ΑΔΙΚΗΜΑΤΑ ΠΡΟΔΟΣΙΑΣ: Η ΕΙΣΑΓΓΕΛΙΑ ΤΟΝ 4^ο π.Χ. αι.

Η κατηγορία: «ο αντίπαλός μου είναι προδότης» αποτελεί κοινό τόπο στις δημόσιες δίκες των πολιτικών και των αξιωματούχων και αποσκοπεί στο να τους αποξενώσει από το σύνολο των αγαθών πολιτών που αγωνίζονται για την πατρίδα τους.

Η εισαγγελία ήταν μία δημόσια νομική διαδικασία, διαθέσιμη για αδικήματα που διέπρατταν οι αξιωματούχοι. Συγκεκριμένα καταγγέλλονταν με εισαγγελία οι στρατηγοί με την συνηθισμένη κατηγορία ότι είχαν προδώσει τα αθηναϊκά στρατεύματα ή οι ρήτορες με την κατηγορία ότι είχαν απατήσει λόγω δωροδοκίας τον αθηναϊκό δήμο. Η ίδια όμως διαδικασία μπορούσε θεωρητικά να χρησιμοποιηθεί επίσης εναντίον οποιουδήποτε Αθηναίου πολίτη επιχειρούσε να ανατρέψει το δημοκρατικό πολίτευμα.

Η εισαγγελία αποτελούσε έναν δημοκρατικό θεσμό που καθιερώθηκε κατά πάσα πιθανότητα από τον Κλεισθένη το 507 π.Χ. Υπήρχαν δύο στάδια στη διαδικασία της εισαγγελίας και συνεπώς δύο μορφές. Στο πρώτο στάδιο η εισαγγελία παρουσιαζόταν είτε ενώπιον της Βουλής των 500 είτε ενώπιον της Εκκλησίας του δήμου, ενώ στο δεύτερο στάδιο η υπόθεση διεξαγόταν στο δικαστήριο. Η Βουλή είχε την εξουσία να επιβάλει πρόστιμο μέχρι 500 δραχμές, συνεπώς όταν η τιμωρία υπερέβαινε το ποσό αυτό, τότε η υπόθεση έπρεπε να παραπεμφθεί στο δικαστήριο. Η Εκκλησία του δήμου, αντιστοίχως, αφού αποδεχόταν την κατηγορία της εισαγγελίας και ζητούσε από τη Βουλή να συνθέσει ένα προβούλευμα το οποίο θα προσδιόριζε την κατηγορία, μπορούσε είτε να εκδικάσει η ίδια την υπόθεση στην Τρίτη συνέλευση της Εκκλησίας του έτους είτε να παραπέμψει την υπόθεση στο δικαστήριο.

Ως νομική διαδικασία εναντίον πολιτικών και αξιωματούχων η εισαγγελία είχε τα εξής πλεονεκτήματα συγκριτικά με άλλες διαδικασίες που υπήρχαν για να τους ελέγξουν:

α) Η εισαγγελία μπορούσε να ξεκινήσει οποιαδήποτε στιγμή μέσα στο έτος χωρίς κανένα χρονικό περιορισμό, γεγονός που διευκόλυνε τις καταγγελίες εναντίον αξιωματούχων, ιδιαίτερος εάν οι κατηγοροί δεν επιθυμούσαν να περιμένουν

μέχρι τη λήξη της αρχής, όταν δηλ. οι αξιωματούχοι θα έπρεπε να λογοδοτήσουν για τις πράξεις κατά την εύθυνά τους.

β) Η εισαγγελία δεν υπόκειται, όπως οι άλλες δημόσιες διαδικασίες στον χρονικό περιορισμό των πέντε ετών, δηλ. μπορούσε η εισαγγελία να κινηθεί εναντίον ενός πολιτικού ή αξιωματούχου οποιαδήποτε χρονική στιγμή ανεξάρτητα από το πόσα χρόνια μπορεί να είχαν περάσει από όταν είχε διαπραχθεί το υπό συζήτηση αδίκημα.

γ) Σε μία εισαγγελία ο κατηγορος δεν αντιμετώπιζε το πρόστιμο των 1000 δραχμών σε περίπτωση που αποτύγχανε να κερδίσει το 1/5 των ψήφων των δικαστών, γεγονός που ίσχυε σε όλες τις άλλες δημόσιες διαδικασίες. Με άλλα λόγια, ο κατηγορος δεν διακινδύνευε απολύτως τίποτα κάνοντας μία καταγγελία σε εισαγγελία. Προφανώς, ο λόγος για τον οποίο ίσχυε αυτός ο κανόνας είναι διπλός. Πρώτον, ήταν πολύ σημαντικό για την πόλη της Αθήνας να διώκονται οι πολιτικοί και οι αξιωματούχοι για αδικήματα που αφορούσαν την ασφάλεια και την προστασία της, άρα έδιναν τέτοια κίνητρα ώστε να εξασφαλίζεται κάθε είδους δίωξη. Από την άλλη πλευρά όμως υπήρχε ένας πολύ σημαντικός έλεγχος, καθώς μετά την καταγγελία του όποιου κατηγορούμενου η υπόθεση της εισαγγελίας περνούσε από τη Βουλή των Πεντακοσίων ή την Εκκλησία του Δήμου προκειμένου να γίνει αποδεκτή, και μόνο αν εγκρινόταν από τα δύο αυτά θεσμικά όργανα ως σοβαρή υπόθεση, τότε μόνο μπορούσε να παραπεμφθεί στο δικαστήριο.

Ποιος ήταν ο εισαγγελτικός νόμος, και πώς μας έχει διασωθεί; Ο εισαγγελτικός νόμος στην πραγματικότητα αντικατέστησε όλη την προϋπάρχουσα νομοθεσία σχετικά με την τυραννία και την ανατροπή του δημοκρατικού πολιτεύματος που χρονολογείται από την εποχή του Δράκοντα (7^{ος} π.Χ. αι.) μέχρι και τα τέλη του 5^{ου} π.Χ., συγκεκριμένα το 406 όταν ο νόμος του Δράκοντα συμπληρώθηκε με ένα ψήφισμα του Δημόφαντου. Ο επονομαζόμενος εισαγγελτικός νόμος εισήχθη στο δεύτερο μισό του 4^{ου} π.Χ. μεταξύ του 336 και 330 π.Χ. Αναφέρεται στην δίκη του Ευξένιππου από τον Υπερείδη, η οποία διεξήχθη στο διάστημα από το 330 έως το 324 π.Χ.

1. Υπερείδου *Πρός Ευξένιππον* 7-8

[7] ὑπὲρ τίνων οὖν οἴεσθε δεῖν τὰς εἰσαγγελίας γίνεσθαι; τοῦτ' ἤδη καθ' ἕκαστον ἐν τῷ νόμῳ ἐγράψατε, ἵνα μὴ ἀγνοῆ μηδεὶς: 'ἐάν τις,' φησί, 'τὸν δῆμον τὸν Ἀθηναίων καταλύη:' — εἰκότως, ὧ ἄνδρες δικασταί: ἡ γὰρ τοιαύτη αἰτία οὐ παραδέχεται σκῆψιν οὐδεμίαν οὐδενὸς οὐδ' ὑπόμοσιν, ἀλλὰ τὴν ταχίστην αὐτὴν δεῖ εἶναι ἐν τῷ δικαστηρίῳ: — [8] ἢ 'συνίη ποι ἐπὶ καταλύσει τοῦ δήμου ἢ ἑταιρικὸν συναγάγη, ἢ ἐάν τις πόλιν τινὰ προδῶ ἢ ναῦς ἢ πεζὴν ἢ ναυτικὴν στρατιάν, ἢ ῥήτωρ ὦν μὴ λέγῃ τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ τῷ Ἀθηναίων χρήματα λαμβάνων': τὰ μὲν ἄνω τοῦ νόμου κατὰ πάντων τῶν πολιτῶν γράψαντες (ἐκ πάντων γὰρ καὶ τὰδικήματα ταῦτα γένοιτ' ἂν, τὸ δὲ τελευταῖον τοῦ νόμου κατ' αὐτῶν τῶν ῥητόρων, παρ' οἷς ἔστιν καὶ τὸ γράφειν τὰ ψηφίσματα).

[7] «Σε ποιες περιπτώσεις νομίζετε ὅτι πρέπει να χρησιμοποιούνται οι εισαγγελίες; Το ἔχετε ἤδη προσδιορίσει αὐτὸ λεπτομερῶς στον νόμο, για να μην υπάρχει καμία αμφιβολία. 'Ἐάν κάποιος', λέει ο νόμος, 'επιχειρεῖ να ανατρέψει το δημοκρατικὸ πολίτευμα'. Φυσικά, κύριοι δικαστές, μια τέτοιου εἶδους κατηγορία δεν επιτρέπει καμία ἀπολύτως καθυστέρηση, οὔτε καν ἀναβολή, ἀλλὰ πρέπει το συντομότερο δυνατόν να παραπεμφθεῖ στο δικαστήριο. [8] 'Ἡ εἰς συννομήσει οπουδήποτε για την ἀνατροπή της δημοκρατίας ἢ γίνεῖ μέρος μιας οργάνωσης, ἢ εἰς κάποιος προδώσει τὴν πόλιν ἢ τα πλοία ἢ τον στρατό ἢ τον στόλο, ἢ ομιλεῖ, ὡς ῥήτορας, ὄχι για καλύτερο συμφέρον του ἀθηναϊκοῦ λαοῦ και μάλιστα δωροδοκεῖται για να το κάνει αὐτό'.

Ἀλλαγές στη νομοθεσία και στην εἰσαγγελία στο δεύτερο μισό του 4^{ου} π.Χ. αι.

1. Μετά το 360 π.Χ. ὅλες οι υποθέσεις εἰσαγγελίας που παρουσιάζονταν στην Ἐκκλησία του δήμου παραπέμπονταν κατευθείαν στα δικαστήρια, γεγονός που δείχνει ὅτι πρέπει να έγιναν νομοθετικές τροποποιήσεις στον εἰσαγγελτικὸ νόμο με ἀποτέλεσμα να ενισχυθεῖ ἡ ἐξουσία των δικαστηρίων και να μειωθῶν οι ἀρμοδιότητες της Ἐκκλησίας του δήμου, μία τάση που

παρατηρείται γενικώς κατά τον 4^ο π.Χ. αι. και σχετίζεται με την εκδημοκρατικοποίηση του πολιτεύματος.

2. Η ποινή του προστίμου των 1000 δρχ. για τον κατηγορο σε περίπτωση που αποτύγχανε να εξασφαλίσει το 1/5 των ψήφων των δικαστών ισχύει από την περίοδο αυτή. Πιθανώς η αλλαγή αυτή ως μέσο ελέγχου των εθελοντών δημοσίων κατηγορών και στην εισαγγελία συνδέεται με το ότι τα δικαστήρια παίζουν τον πρωταρχικό λόγο και όχι η Εκκλησία του δήμου ή η Βουλή, όπως ίσχυε τον 5^ο και στις αρχές του 4^{ου} π.Χ. αι.
3. Πολιτικές αλλαγές επιδρούν άμεσα και στη διαδικασία της εισαγγελίας. Η μάχη της Χαιρώνειας το 338 π.Χ. έφερε συντριπτική ήττα στους Αθηναίους ενώ ο Φίλιππος Β΄ της Μακεδονίας πλέον εδραιώνει την ισχύ του στον ελλαδικό χώρο. Εξαιτίας της κρίσης που ακολούθησε ελήφθησαν έκτακτα νομοθετικά μέτρα, ενώ ο Άρειος Πάγος αποκτά αρμοδιότητες να συλλαμβάνει και να εκτελεί παραβάτες που θεωρούνταν απειλή για την ασφάλεια της πόλης. Η διαδικασία της εισαγγελίας καλείται να καλύψει αδικήματα που δεν περιλαμβάνονται στο νομικό πλαίσιο του εισαγγελτικού νόμου αλλά θεωρούνται ότι αποτελούν προδοσία με αποτέλεσμα να γίνεται κατάχρηση της εισαγγελίας.
4. Η πολιτική φυσιογνωμία που έπαιξε αποφασιστικό ρόλο σ' αυτή τη χρήση της εισαγγελίας ήταν ο Λυκούργος, ο οποίος κυριάρχησε στο πολιτικό προσκήνιο της Αθήνας κατά την περίοδο 338 έως 326 π.Χ. Ο Λυκούργος μαζί με τον Δημοσθένη και τον Υπερείδη υιοθέτησαν μία αντι-Μακεδονική πολιτική, παρόλο που στο δικαστήριο ο Λυκούργος και ο Υπερείδης βρέθηκαν αντιμέτωποι σε θέματα νομικής ερμηνείας της εισαγγελίας. Αναφέρουμε ενδεικτικά μερικά παραδείγματα κατάχρησης της εισαγγελίας και διεύρυνσης της ερμηνείας του εισαγγελτικού νόμου:
5. Το 333 π.Χ. ο Λυκούργος ήταν συνήγορος στη δίωξη εναντίον του Λυκόφρονα που ήταν μία εισαγγελία με την κατηγορία της προδοσίας, αν και το πραγματικό αδίκημα ήταν η μοιχεία. Ο Υπερείδης είχε συνθέσει τον λόγο προς υπεράσπιση του Λυκόφρονα.

2. Υπερείδου, Προς Λυκόφρονα 1.3

[3] ἄξιον δ' ἐστίν, ὧ ἄνδρες δικασταί, κἀκεῖθεν ἐξετάσαι τὸ πρᾶγμα, ἀφ' ὧν ἐν τῷ δήμῳ τὸ πρῶτον αὐτοὶ εὐθύς ἠτιάσαντο. ἔμοι γὰρ οἱ οἰκεῖοι ἀπέστειλαν γράψαντες τήν τε εἰσαγγελίαν καὶ τὰς αἰτίας ἅς ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ ἠτιάσαντό με, ὅτε τὴν εἰσαγγελίαν ἐδίδοσαν, ἐν αἷς ἦν γεγραμμένον ὅτι Λυκοῦργος λέγει, φάσκων τῶν οἰκεῖων ἀκηκοέναι, ὡς ἐγὼ παρακολουθῶν, ὅτε Χάριππος ἐγάμει τὴν γυναῖκα, παρεκελευόμην αὐτῇ ὅπως μὴ πλησιάσει Χάριππῳ ἀλλὰ διαφυλάξει αὐτήν.

[3] Αξίζει, κύριοι δικαστές, να εξετάσουμε αυτήν ακριβώς την κατηγορία που μου απέδωσαν αυτοί πρώτα απ' όλα ενώπιον του δήμου. Η οικογένειά μου, βλέπετε, μου έγραψαν και για την εισαγγελία και τις κατηγορίες που μου απέδωσαν στην εκκλησία του δήμου, όταν υπέβαλαν την καταγγελία τους. Ανάμεσα στις κατηγορίες τους ήταν και η καταγραφή μίας δήλωσης του Λυκούργου. Ισχυρίστηκε ότι είχε ακούσει από τους δικούς του ότι κατά τη διάρκεια του γάμου του Χάριππου με τη γυναίκα, εγώ την παρακολουθούσα και προσπάθησα να την πείσω να μην πλησιάσει τον Χάριππο αλλά φυλάξει τον εαυτό της απ' αυτόν.

Παρ' ότι θα μπορούσε κάποιος να ισχυριστεί ότι η μοιχεία αποτελούσε απειλή εναντίον του Αθηναίου πολίτη και του οίκου, άρα και κατ' επέκταση της ίδιας της πόλης, η ουσία είναι ότι η συγκεκριμένη κατηγορία με μεγάλη δυσκολία μπορεί να θεωρηθεί προδοσία σύμφωνα με το περιεχόμενο του εισαγγελτικού νόμου. Για να γελοιοποιήσει περισσότερο τέτοιου είδους ψευδείς κατηγορίες, ο Λυκόφρων ισχυρίζεται ότι είναι αθώος επειδή η μοιχεία αποτελεί μία πρακτική που κανένας άνδρας δεν μπορεί να ξεκινήσει μετά τα πενήντα.

3. Υπερείδου, Προς Λυκόφρονα 1.15

[15] ὅσα μὲν γὰρ τῶν ἀδικημάτων ἐν ἀπάσῃ τῇ ἡλικίᾳ τῇ τοῦ ἀνθρώπου ἐνδέχεται ἀδικῆσαι, ταῦτα μὲν δεῖ σκοπεῖν ἀπ' αὐτοῦ τοῦ ἐγκλήματος οὐ ἂν

ἔχη τις: μοιχεύειν δ' οὐκ ἐνδέχεται ἀπὸ πενήκοντα ἐτῶν ἄνθρωπον ἀλλ' ἢ πάλαι τοιοῦτός ἐστιν, ὃ δειξάτωσαν οὗτοι, ἢ ψευδῆ τὴν αἰτίαν εἰκὸς εἶναι.

[15] Όταν το αδίκημα διαπράττεται οποιαδήποτε στιγμή κατά τη διάρκεια της ζωής ενός άνδρα τότε θα πρέπει να εξετασθεί υπό το φως της συγκεκριμένης κατηγορίας. Αλλά η μοιχεία είναι μία συνήθεια που κανένας άνδρας δεν μπορεί να αποκτήσει μετά τα πενήντα. Είτε έχει ζήσει μια χαλαρή ζωή για μεγάλο διάστημα και μπορούν αυτοί να βεβαιώσουν ότι κάτι τέτοιο ισχύει για μένα ή αλλιώς η κατηγορία μπορεί να θεωρηθεί ψευδής.

Ο Λυκόφρων διαμαρτύρεται ότι δεν θα έπρεπε να δικάζεται με εισαγγελία. Ισχυρίζεται ότι οι κατηγορίες εναντίον του είναι κατηγορίες που αφορούν ζητήματα για τα οποία οι νόμοι ορίζουν άλλες δημόσιες διαδικασίες ενώπιον των θεσμοθετών (Hyp. 1.12). Μια προφανής εναλλακτική διαδικασία θα ήταν η γραφή μοιχείας. Το δεύτερο επιχείρημα της υπεράσπισης είναι ότι ο Λυκόφρων είναι ένας απλός πολίτης, ένας ιδιώτης, και όχι ένα δημόσιο πρόσωπο, εναντίον του οποίου θα μπορούσε κάποιος να κινήσει εισαγγελία.

6. Το 330 π.Χ., οκτώ χρόνια μετά τη μάχη της Χαιρώνειας, ο Λυκούργος κατήγγειλε με εισαγγελία τον Λεωκράτη για προδοσία και ορίζει ως προδοσία την εγκατάλειψη της πόλης και των ιερών, καθώς επίσης και την κατάργηση των πατροπαράδοτων παραδόσεων:

4. Λυκούργου *Κατά Λεωκράτους* 1.1

εὐχομαι γὰρ τῇ Ἀθηνᾶ καὶ τοῖς ἄλλοις θεοῖς καὶ τοῖς ἥρωσι τοῖς κατὰ τὴν πόλιν καὶ τὴν χώραν ἰδρυμένοις, εἰ μὲν εἰσήγγελκα Λεωκράτη δικαίως καὶ κρίνω τὸν προδόντ' αὐτῶν καὶ τοὺς νεῶς καὶ τὰ ἔδη καὶ τὰ τεμένη καὶ τὰς ἐν τοῖς νόμοις τιμὰς καὶ θυσίας τὰς ὑπὸ τῶν ὑμετέρων προγόνων παραδεδομένας,
 «Μακάρι η Αθηνά και οι άλλοι θεοί και οι ήρωες της πόλης των οποίων τα αγάλματα τη στολίζουν να δεχτούν αυτή την προσευχή μου. Αν δίκαια καταγγέλλω με εισαγγελία τον Λεωκράτη, που φέρνω τώρα σε δίκη, ως προδότη

των ναών σας, των ιερών και των τεμένων, έναν προδότη των τιμών και των θυσιών των προγόνων σας».

Η υποτιθέμενη προδοσία του Λεωκράτη, συνίσταται, σύμφωνα με τον Λυκούργο, στην παραβίαση του ψηφίσματος των Αθηναίων, το οποίο βγήκε μετά από τη μάχη της Χαιρώνειας ως μέτρο προστασίας της πόλης.

5. Λυκούργου *Κατά Λεωκράτους* 1.16

γεγενημένης γὰρ τῆς ἐν Χαιρωνείᾳ μάχης, καὶ συνδραμόντων ἀπάντων ὑμῶν εἰς τὴν ἐκκλησίαν, ἐψηφίσατο ὁ δῆμος παῖδας μὲν καὶ γυναῖκας ἐκ τῶν ἀγρῶν εἰς τὰ τείχη κατακομίζειν, τοὺς δὲ στρατηγούς τάττειν εἰς τὰς φυλακὰς τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν ἄλλων τῶν οἰκούντων Ἀθήνησι, καθ' ὅ τι ἂν αὐτοῖς δοκῇ.

Λεωκράτης δὲ τούτων οὐδενὸς φροντίσας,

«Αφού έγινε η μάχη της Χαιρώνειας ὅλοι συγκεντρωθήκατε εσπευσμένα στην Εκκλησία και ψηφίσατε οι γυναίκες και τα παιδιά να μεταφερθούν από την εξοχή μέσα στα τείχη της πόλης και οι στρατηγοί να αναθέσουν στους Αθηναίους πολίτες και τους κατοίκους της πόλης την υπεράσπισή της, όπως έκριναν εκείνοι σωστό. Ο Λεωκράτης αγνόησε όλους αυτούς τους περιορισμούς.»

Η πιο πιθανή εκδοχή όμως είναι ότι τα έκτακτα μέτρα βγήκαν και ίσχυσαν, αφού ο Λεωκράτης είχε φύγει από την πόλη, γιατί σε διαφορετική περίπτωση ο Λυκούργος θα το είχε τονίσει το γεγονός αυτό, όπως το αναφέρει ξεκάθαρα και στην περίπτωση του Αυτόλυκου, ενός πολίτη που εγκατέλειψε την Αθήνα και καταδικάστηκε σε θάνατο σε δίκη εισαγγελίας. Εξαιτίας της τεχνικής δυσκολίας να κατηγορήσει τον Λεωκράτη για παραβίαση νομοθετικών μέτρων, ο Λυκούργος επιχειρεί να επεκτείνει τον ορισμό της προδοσίας, του αδικήματος αυτού που περιείχε ο εισαγγελτικός νόμος και να συμπεριλάβει πολλά και διαφορετικά αδικήματα όπως φαίνεται από τις γενικές κατηγορίες που αποδίδει στον Λεωκράτη:

6. Λυκούργου *Κατά Λεωκράτους* 1.147

[147] ... ἔνοχον ὄντα Λεωκράτην ἔστιν ἰδεῖν, **προδοσίας** μὲν ὅτι τὴν πόλιν ἐγκαταλιπὼν τοῖς πολεμίοις ὑποχείριον ἐποίησε, **δήμου δὲ καταλύσεως** ὅτι οὐχ ὑπέμεινε τὸν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας κίνδυνον, **ἀσεβείας** δ' ὅτι τοῦ τὰ τεμένη τέμνεσθαι καὶ τοὺς νεῶς κατασκάπτεσθαι τὸ καθ' ἑαυτὸν γέγονεν αἴτιος, **τοκέων δὲ κακώσεως** τὰ μνημεῖα αὐτῶν ἀφανίζων καὶ τῶν νομίμων ἀποστερῶν, **λιποταξίου** δὲ καὶ **ἀστρατείας** οὐ παρασχὼν τὸ σῶμα τάξει τοῖς στρατηγοῖς. «Μπορεῖ κάποιος να καταλάβει ὅτι ο Λεωκράτη εἶναι ἔνοχος προδοσίας, ἀφοῦ εγκατέλειψε τὴν πόλη καὶ τὴν παρέδωσε στον εχθρό, ἔνοχος για ἀνατροπὴ του δημοκρατικοῦ πολιτεύματος, ἀφοῦ δὲν ἀντιμετώπισε τὸν κίνδυνο για τὴν ἐλευθερία, ἔνοχος για ἀσέβεια, ἀφοῦ εἶναι αἴτιος τῆς καταστροφῆς τῶν ἱερῶν καὶ τῶν ναῶν, ἔνοχος για κακομεταχείριση τῶν γονέων του, ἀφοῦ εξαφάνισε τὰ μνημεῖα τους καὶ τις καθιερωμένες παραδόσεις τους καὶ ἔνοχος για λιποταξία καὶ ἀστρατεία, ἀφοῦ δὲν παρουσιάστηκε στους στρατηγούς να παραταχθεῖ στο σῶμα.

Εἶναι χαρακτηριστικό ὅτι ο Λυκούργος ζητά ἀπὸ τους δικαστές να γίνουν νομοθέτες, να κρίνουν τὴν ὑπόθεση για πρώτη φορά καὶ να θέσουν νομικό δεδικασμένο για τους δικαστές στο μέλλον. Αὐτό που κάνει ο Λυκούργος ουσιαστικά εἶναι ὅτι δημιουργεῖ τὴ νομικὴ βάση τῆς κατηγορίας του μέσα στο δικαστήριο.

7. Τέλος, θα κλείσουμε με μία σύντομη ἀναφορὰ σε μία δίκη εἰσαγγελίας που χρονολογεῖται ἀνάμεσα στο 330 καὶ 324 π.Χ. ἐναντίον του Εὐξένιππου που κατηγορήθηκε για ἀπάτη του δήμου μετὰ ἀπὸ δωροδοκία, ἀν καὶ ο ἴδιος δὲν ἦταν ρήτωρ. Ο Λυκούργος καὶ πάλι συμμετεῖχε στὴν εἰσαγγελία ἐναντίον του Εὐξένιππου ὡς συνήγορος ἐνῶ ο Ὑπερείδης συνέθεσε τὸν λόγο υπεράσπισης του Εὐξένιππου (4). Καὶ ἡ περίπτωση αὐτὴ εἰσαγγελίας φαίνεται ἀπὸ τὸν λόγο του Ὑπερείδη ὅτι πρέπει να ἀποτελοῦσε μία ὑπόθεση ἐξαίρεσης για τὴ συγκεκριμένη διαδικασία, καθὼς τὸ υποτιθέμενο παράπτωμα προδοσίας του Εὐξίθεου ἀφοροῦσε τὴν ἐρμηνεία ἐνός ονείρου.

Μέσα στο πλαίσιο της υπεράσπισης ο Υπερείδης συγκρίνει τις παλιότερες εισαγγελίες πριν το 360 π.Χ. με την παράδοξη χρήση της διαδικασίας στο παρόν:

7. Υπερείδου Προς Ευξένιππον 4.1-3

ἀλλ' ἔγωγε, ὧ ἄνδρες δικασταί, ὅπερ καὶ πρὸς τοὺς παρακαθημένους ἀρτίως ἔλεγον, θαυμάζω εἰ μὴ προσίστανται ἤδη ὑμῖν αἰ τοιαῦται εισαγγελίαι. τὸ μὲν γὰρ πρότερον εἰσηγγέλλοντο παρ' ὑμῖν Τιμόμαχος καὶ Λεωσθένης καὶ Καλλίστρατος καὶ Φίλων ὁ ἐξ Ἀναίων καὶ Θεότιμος ὁ Σηστόν ἀπολέσας καὶ ἕτεροι τοιοῦτοι: καὶ οἱ μὲν αὐτῶν ναῦς αἰτίαν ἔχοντες προδοῦναι, οἱ δὲ πόλεις Ἀθηναίων, ὁ δὲ ῥήτωρ ὧν λέγειν μὴ τὰ ἄριστα τῷ δήμῳ. [2] καὶ οὔτε τούτων πέντε ὄντων οὐδεὶς ὑπέμεινε τὸν ἀγῶνα, ἀλλ' αὐτοὶ ὄχοντο φεύγοντες ἐκ τῆς πόλεως, οὔτ' ἄλλοι πολλοὶ τῶν εἰσαγγελλομένων, ἀλλ' ἦν σπάνιον ἰδεῖν ἀπ' εἰσαγγελίας τινὰ κρινόμενον ὑπακούσαντα εἰς τὸ δικαστήριον: οὕτως ὑπὲρ μεγάλων ἀδικημάτων καὶ περιφανῶν αἰ εἰσαγγελίαι τότε ἦσαν. νυνὶ δὲ τὸ γιγνόμενον ἐν τῇ πόλει πάνυ καταγέλαστόν ἐστιν. [3] Διογνίδης μὲν καὶ Ἀντίδωρος ὁ μέτοικος εἰσαγγέλλονται ὡς **πλέονος** μισθοῦντες τὰς αὐλητρίδας ἢ ὁ νόμος κελεύει, Ἀγασικλῆς δ' ὁ ἐκ Πειραιέως ὅτι εἰς Ἀλιμουσίους ἐνεγράφη, Εὐξένιππος δ' ὑπὲρ τῶν ἐνυπνίων ὧν φησιν ἔωρακένας: ὧν οὐδεμία δήπου τῶν αἰτιῶν τούτων οὐδὲν κοινωνεῖ τῷ εἰσαγγελτικῷ νόμῳ.

(1) Προσωπικά, κύριοι δικαστές, όπως ἔλεγα πριν λίγο στους παρακαθημένους, εκπλήσσομαι για το ότι μέχρι τώρα οι εισαγγελίες ενώπιόν σας αφορούσαν τον Τιμόμαχο και τον Λεωσθένη και τον Καλλίστρατο και τον Φίλωνα από την Αναία και τον Θεότιμο που ἔχασε τη Σηστό, και άλλους παρόμοιους. Μερικοί είχαν κατηγορηθεί για προδοσία πλοίων, άλλοι για πόλεις και κάποιος ως ομιλητής για το ότι δεν μίλησε για τα συμφέροντα του δήμου. Κανένας από τους πέντε αυτούς δεν περίμενε τη δίκη του, ὅλοι ἔφυγαν εγκαταλείποντας από μόνοι τους την πόλη. Πολλοί άλλοι που καταγγέθηκαν με εισαγγελία ἔκαναν το ίδιο. Ἦταν σπάνιο να δει κάποιος κατηγορούμενο σε εισαγγελία να εμφανίζεται υπάκουα μπροστά στο

δικαστήριο. Τέτοιου είδους ήταν οι εισαγγελίες και αφορούσαν τα πιο σοβαρά αδικήματα. Αλλά αυτό που συμβαίνει τώρα στην πόλη είναι τελείως γελοίο. Ο Διογνίδης και ο Αντίδωρος ο μέτοικος που κατηγορήθηκαν με εισαγγελία, με την κατηγορία ότι πλήρωσαν τις αυλητρίδες περισσότερο απ' ό,τι ορίζει ο νόμος. Και ο Αγασικλής από τον Πειραιά επειδή καταλογραφήθηκε ως δημότης του Άλιμου, και ο Ευξένιππος για τα όνειρα που λέει ότι είδε. Καμία από τις κατηγορίες αυτές, φυσικά, δεν σχετίζεται με τον εισαγγελτικό νόμο».

Η έλλειψη σοβαρότητας που τονίζεται από τον Υπερείδη, και ίσως εμμέσως να αντανακλά εκ μέρους του μια επικριτική διάθεση προς τον αντίδικό του τον Λυκούργο, ίσως να δείχνει και τον ευτελισμό στη χρήση της διαδικασίας της εισαγγελίας αφορώντας άσχετες προς τον εισαγγελτικό νόμο κατηγορίες.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

- Ο Λυκούργος ο οποίος φαίνεται να ήταν ο πρωτεργάτης στην χρήση της εισαγγελίας για επουσιώδη και όχι σοβαρά αδικήματα, έπαιξε τον ρόλο του πολιτικού ηγέτη, του διαμορφωτή ηθικών αξιών μέσω του νόμου στα δικαστήρια. Ο Υπερείδης από την άλλη πλευρά αντιτίθεται, ίσως εκ θέσεως ως συνήγορος υπεράσπισης, ίσως και ως ένας άλλος πολιτικός εκπρόσωπος της εποχής, στην καινοτόμο χρήση της εισαγγελίας που καταλήγει στη γελοιοποίηση της πόλης.
- Σε περίοδο πολιτικής και οικονομικής κρίσης, μετά την ήττα των Αθηναίων στη Χαιρώνεια το 338 π.Χ. γίνεται κατάχρηση της εισαγγελίας και προδότες πλέον δεν εμφανίζονται μόνο οι στρατηγοί ή οι υπεύθυνοι σε καίριες πολιτικές θέσεις αλλά και οι απλοί πολίτες, οι μοιχοί, αυτοί που ερμηνεύουν τα όνειρά τους, αυτοί που πληρώνουν περισσότερα χρήματα στις αυλητρίδες, αυτοί που σφετερίζονται πολιτικά δικαιώματα ενώ είναι ξένοι.
- Το γεγονός ότι παρουσιάζονται στο δικαστήριο επιχειρήματα για την καταλληλότητα της διαδικασίας δείχνει ότι πρόκειται για νέες κατηγορίες που εντάσσονται στον εισαγγελτικό νόμο. Πρόκειται μάλλον για ένα ζήτημα

ερμηνείας του νόμου παρά ένα ζήτημα νομικής ρύθμισης κατά τη διαδικασία της δίκης. Διευρύνεται η ρητορική της ερμηνείας της προδοσίας, ως αδικήματος και ως συμπεριφοράς.